

Studentenopdracht

Lees uit *Standards for Sexuality Education in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists* hoofdstuk 1, 2, 3 (paragraaf 3.1) en 4 uit deel 1, en hoofdstuk 1 uit deel 2.

Beantwoord aan de hand van deze literatuur de volgende vragen:

- > In het document wordt gesproken over 'formal and informal sexuality education'. Waarom zijn beide volgens het rapport van belang?
- > Welke benaderingen van seksuele en relationele vorming worden in het document genoemd? Naar welke benadering gaat je voorkeur uit?
- > Leg aan de hand van de tekst uit wat er wordt bedoeld met de volgende begrippen en geef hiervan een voorbeeld:
 - o Seksuele gezondheid
 - o Seksuele rechten
 - o Seksuele en relationele vorming
- > Noem vier argumenten waarom seksuele en relationele vorming voor jongeren in het voortgezet onderwijs van belang is.
- > Welke van de in het document genoemde doelen vind je vooral relevant voor jongeren in het voortgezet onderwijs?
- > In het document worden acht inhoudelijke thema's binnen seksuele en relationele vorming onderscheiden. Leg aan de hand van voorbeelden uit wat onder die thema's wordt verstaan.

Studentenopdracht

Iedereen heeft zijn of haar eigen opvattingen over het seksuele gedrag van jongeren. Geef op een schaal van 1 t/m 10 hoe acceptabel je onderstaande situaties vindt voor meisjes en jongens van 16 jaar: 10 is volledig acceptabel, 1 volledig niet acceptabel.

N.B. In deze oefening wordt met 'seks' geslachtsgemeenschap bedoeld.

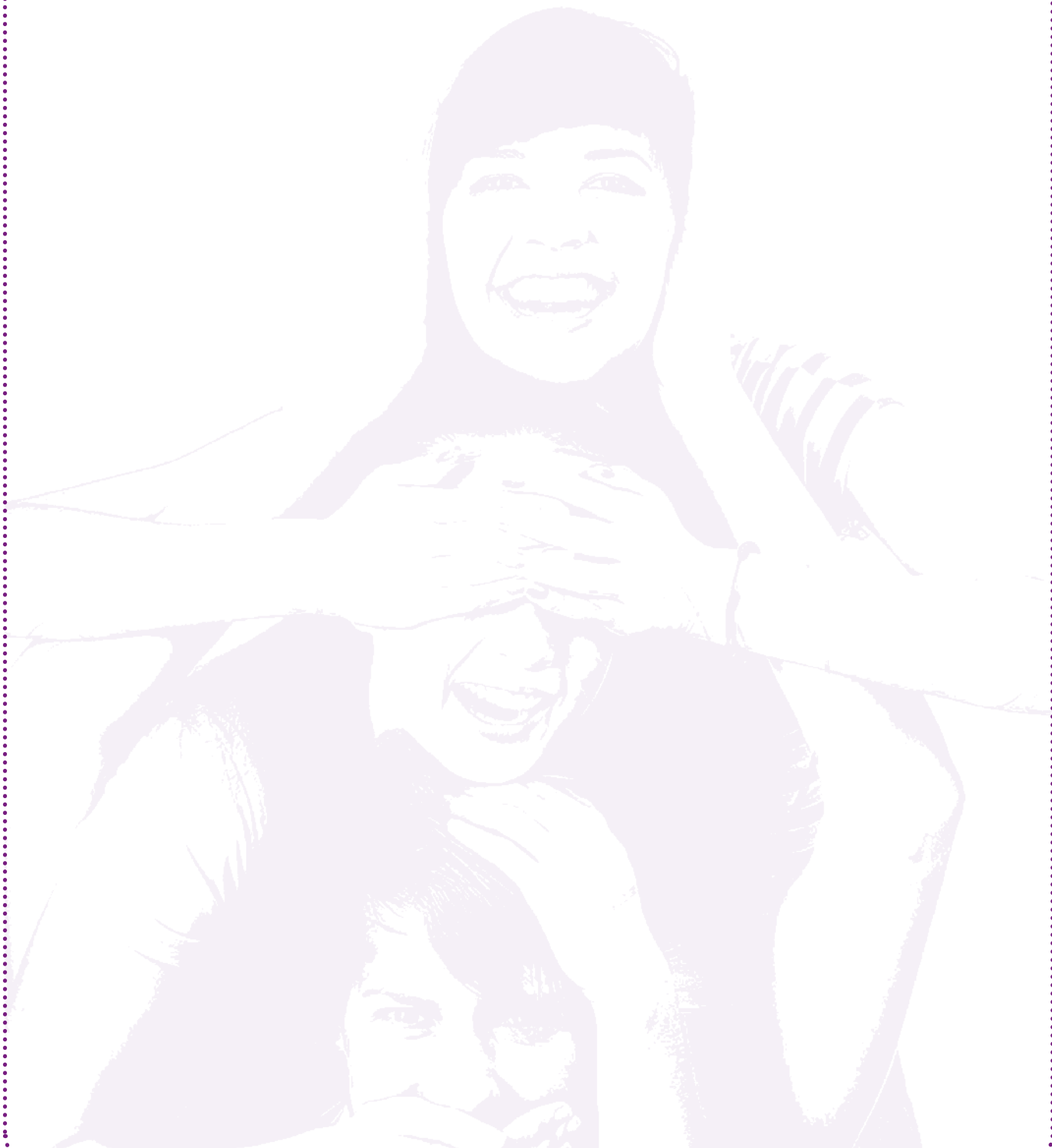
		Acceptabel voor jongens	Acceptabel voor meisjes
1.	Seks hebben zonder verliefd te zijn		
2.	Seks hebben voor het huwelijk		
3.	Seks hebben met iemand van hetzelfde geslacht		
4.	Erotisch chatten met anonieme contacten in social media (Hyves e.d.)		
5.	Betaald worden / betalen voor seks		
6.	Abortus		
7.	Masturbatie		
8.	Zoenen in het openbaar		
9.	Pornofilmpjes kijken		
10.	Seks puur om de lust		
11.	Op één avond met twee verschillende partners seks hebben		
12.	Flirten met zowel jongens als meisjes		
13.	Tienerouderschap		
14.	Orale seks ontvangen		
15.	Orale seks geven		

Studentenopdracht

Vorm een groepje en kies uit het hoofdstuk *Simple classroom exercises* van de Toolkit een werkvorm die jullie het meest aanspreekt om het thema **homoseksualiteit te bespreken en beredeneer jullie keuze.**

Bekijk ook het filmpje over het COC op leraar 24 (www.leraar24.nl/video/1308) en geef antwoord op de volgende vragen:

- › In het filmpje wordt aan de hand van een kaartspel (herken de hetero) gesproken over beeldvorming rondom homoseksualiteit en over vooroordelen. Geef je mening over het kaartspel. Wat zou het doel zijn van deze werkvorm?
- › Hoe vind je het dat een organisatie als het COC dit soort voorlichtingen geeft op scholen? Vind je dit een taak van hen of vind je dat leraren dat zelf moeten doen? Beargumenteer je antwoord.

Studentenopdracht

Vorm een groepje met medestudenten, bekijk de situaties uit onderstaande lijst en beantwoord met elkaar de volgende vragen:

- › Wat zou er bij de verschillende situaties aan de hand kunnen zijn? Waarom denk je dat?
- › Wat zou je zelf kunnen doen?
- › Inventariseer met elkaar met welke andere problemen leerlingen in het voortgezet onderwijs te maken kunnen krijgen in hun seksuele en relationele ontwikkeling.
- › Kies een probleem uit en maak vanuit het perspectief van de jongere een sociale kaart bezien aan de hand van de volgende vragen:
 - o Welke instantie heeft de jongere nodig om hem of haar te helpen bij dit probleem?
 - o Wat kan deze instantie voor hem of haar betekenen?
 - o Hoe kan je de jongere in contact brengen met deze instantie?

Voorbeelden van situaties waarin iets aan de hand is met leerlingen

1. Jolanda van 14 zit tijdens de les dromerig voor zich uit te staren. Als ze wordt aangesproken, schrikt ze en weet ze niet wat er gevraagd wordt. Het opgegeven huiswerk heeft ze niet gemaakt. Je vraagt haar wat er aan de hand is. "Niets", is het antwoord. Haar buurvrouw zegt: "Haar verkering is uit". Dit is de druppel. Jolanda barst in snikken uit.
2. Tijdens de les wordt geanimeerd gesproken over verkeringen. Gea zegt tegen Berend (17 jaar): "Daar weet jij niets van, je hebt nog nooit iemand gehad". Je merkt dat Berend wit wegtrekt en erg stil wordt.
3. Henk vormt zo langzamerhand een probleem in de klas. Hij kan simpelweg zijn mond niet houden. Hij reageert op alles en iedereen en is voortdurend in beweging. Je hebt hem hierop al een paar keer aangesproken, samen met hem hierover gepraat en afspraken gemaakt, maar dat helpt niet erg. Integendeel, Henk wordt steeds luider en nerveuzer en je weet niet goed meer wat je hieraan moet doen. Bij een gesprek met een klasgenoot van Henk komt naar voren dat hij een 'flikker' zou zijn.
4. Je merkt op dat een doorgaans alerte en vrolijke leerlinge in de klas erg afwezig is. Als je haar een vraag stelt, antwoordt ze aarzelend en met terneergeslagen ogen. Het valt je ook op dat de leerlinge haar voormalige vriendinnenclubje mijdt. Eén van de meisjes uit het clubje spreekt je aan: "Juf, er is iets met Fatima. Ze doet zo raar: ze sluit zich tijdens de pauzes op in de w.c. en wil niet met ons praten. Je regelt een gesprek met Fatima en na veel moeite vertelt ze je dat ze geen maagd meer is en dat ze dat verschrikkelijk vindt.
5. Tijdens de gesprekken met de meisjesgroep over menstruatie en maagdevlies nemen de Nederlandse, Marokkaanse, Turkse en Bosnische meisjes enthousiast deel. Drie Somalische meisjes houden zich erg op de achtergrond. Je probeert hen gerust te stellen en verzekert hen vrij te kunnen spreken over eigen gevoelens en ervaringen. Voorzichtig en zo veel mogelijk samen met hen vertel je over de besnijdenis van vrouwen. Het leidt tot een respectvol gesprek, waarin de Somalische meisjes kunnen vertellen over zowel hun trots als angst. Na deze les blijft Sara achter. Ze vertelt je dat ze in de groep niet verteld heeft dat ze veel pijn heeft, vooral tijdens de menstruatie en soms met plassen.
6. Vroeger was Janneke een heel spontaan meisje in de klas, ze stond onbevangen in de wereld. Ineens zette ze zich tegen alles af, ging zich anders kleden en werd heel gesloten. Een meisje uit een hogere klas waar ze vroeger vaak naar toe ging en bleef slapen, vertelt dat ze haar al tijden niet heeft gezien. Ze weet wel dat Janneke een tijdje geleden een nieuwe vriend had gekregen, op wie ze ontzettend verliefd is en van wie ze net een spiksplinternieuwe scooter heeft gekregen.

Studentenopdracht

Bekijk het lespakket *Lang Leve de Liefde* en minimaal één ander lesmateriaal. Beantwoord voor zowel het lespakket als het lesmateriaal de volgende vragen:

- › Wat is je indruk van het lespakket/materiaal? Denk hierbij aan inhoud, omvang, taalgebruik, vorm, onderwerpen, opdrachten, mate van interactie etc.
- › Sluit het lespakket/materiaal voldoende aan bij het kennisniveau en de belevingswereld van leerlingen uit de onderbouw van het voortgezet onderwijs? Waarom wel, waarom niet?
- › Welke onderdelen uit het pakket/materiaal lijken je leuk en uitdagend om te geven? Waarom?
- › Welke onderdelen lijken je moeilijker om te geven? Waarom?
- › Zou je het lespakket/materiaal zelf willen gebruiken als je voor de klas staat? Waarom wel, waarom niet?
- › Zou je zelf nog iets specifiek nodig hebben om goed met het lespakket/materiaal te kunnen werken? (training, begeleiding, intervisie, uitwisseling, etc.)

Studentenopdracht

Stel een les(senserie) over seksualiteit en relaties samen aan de hand van de volgende stappen:

Stap 1

Maak voorafgaand aan het samenstellen van je les(senserie) een analyse aan de hand van de volgende aspecten:

- Beschrijf je doelgroep en denk aan: leeftijd, cultuur, religie, opleidingsniveau, sekse.
- Analyseer je doelgroep aan de hand van de volgende aspecten: seksuele gezondheid en seksueel gedrag (leefstijl). Baseer je hierbij op betrouwbare en actuele bronnen.
- Leg uit wat de onderwerpskeuze is en motiveer je keuze op basis van je doelgroepanalyse.
- Leg uit wat je les- en leerdoelen zijn.

Stap 2

- Ontwerp je les(senserie) en denk hierbij aan methodiek (didactisch model, lesplan). Maak hierbij gebruik van bestaande lespakketten en materialen (zie bijvoorbeeld www.seksuelevorming.nl en www.gezondeschool.nl).
- Werk één werkvorm van je les zorgvuldig uit, pas hierbij activerende didactiek toe en geef aan hoe je aandacht besteedt aan de volgende aspecten:
 - o Aansluiten op voorkennis en belevingswereld van de leerlingen
 - o Oriëntatie (aangeven van leerdoelen)
 - o Uitleg (uitleg van de nieuwe stof)
 - o Verwerking (individueel, in tweetallen of groepjes)
 - o Evaluatie

Je voert deze werkvorm later uit (hetzij in de klas, hetzij op je stageschool).

Stap 3

Je werkt de bovengenoemde stappen uit in een verslag. Het verslag voldoet qua opbouw en vormgeving minimaal aan de volgende kenmerken:

- Voorblad
- Inhoudsopgave (hoofdstukindeling en paginanummering)
- Eventueel een voorwoord
- Inleiding
- Uitwerking van de stappen 1 en 2
- Literatuurlijst

Studentenopdracht

Lees het artikel *Seksuele vorming en de persoonlijkheid van de leraar* en beantwoord de volgende vragen:

- › Heb je zelf op de middelbare school seksuele en relationele vorming gekregen? Welke onderwerpen kwamen daarbij aan bod? Wat is je het meeste bijgebleven? Wat heb je gemist?
- › Op welke manier werd het gegeven en wat vond je daarvan?
- › Hoe zie jij jezelf ('open' versus 'afstandelijk') en voor welke aanpak ('sociaal-emotioneel' versus 'cognitief') zou jij kiezen?
- › In welke van de drie door Timmerman onderscheiden groepen leraren herken je jezelf het meest? Waarom?
- › Wat zou jij de huidige generatie jongeren willen meegeven op het gebied van relaties en seksualiteit? Hoe verhoudt zich dat tot wat leerlingen het meest interessant vinden?

Studentenopdracht

In onderstaande lijst staan 'kwaliteiten' van leraren in het voortgezet onderwijs die relevant (kunnen) zijn bij het geven van seksuele en relationele vorming. Geef in de lijst aan over welke kwaliteiten je op dit moment al beschikt en welke kwaliteiten je nog (verder) zou moeten ontwikkelen.

Kwaliteiten	Beschik ik over	Dit moet ik nog (verder) ontwikkelen
Kennis over:		
lichamelijke, seksuele en relationele ontwikkeling van jongeren		
seksuele gezondheid, seksueel gedrag, risicogedrag van jongeren		
opvattingen van jongeren over relaties en seksualiteit		
diversiteit doelgroep (cultureel, religieus, sekse, onderwijsniveau, seksuele oriëntatie, seksuele leefstijl)		
seksuele rechten van jongeren		
onderwerpen voor seksuele en relationele vorming		
(voorkomen van) seksuele risico's; anticonceptie, ongewenste zwangerschap, soa's, seksuele grensoverschrijding, seksuele problemen		
positieve en plezierige kant van seks		
hulp- en steunmogelijkheden		
bestaande (effectief gebleken) materialen en methodieken		

Attitude

bewustzijn van eigen normen en waarden op het gebied van seksualiteit en relaties en die van anderen		
bewustzijn van mogelijke invloed van eigen normen en waarden op hoe je het thema benadert		
openstaan voor andere meningen		
positieve attitude t.o.v. seksualiteit van jongeren		

Vaardigheden

openheid		
creëren van veilige, vertrouwde sfeer		
communicatieve vaardigheden		
omgaan met persoonlijke vragen; stellen en bewaken persoonlijke grenzen		
inleven in doelgroep en daarop aansluiten		
erkennen en gebruiken deskundigheid leerlingen		
flexibiliteit		
herkennen van vragen en problemen bij leerlingen en daar adequaat mee omgaan		
omgaan met randvoorwaarden (bijvoorbeeld gebrek aan tijd, afstemming met collega's, weerstand van ouders)		

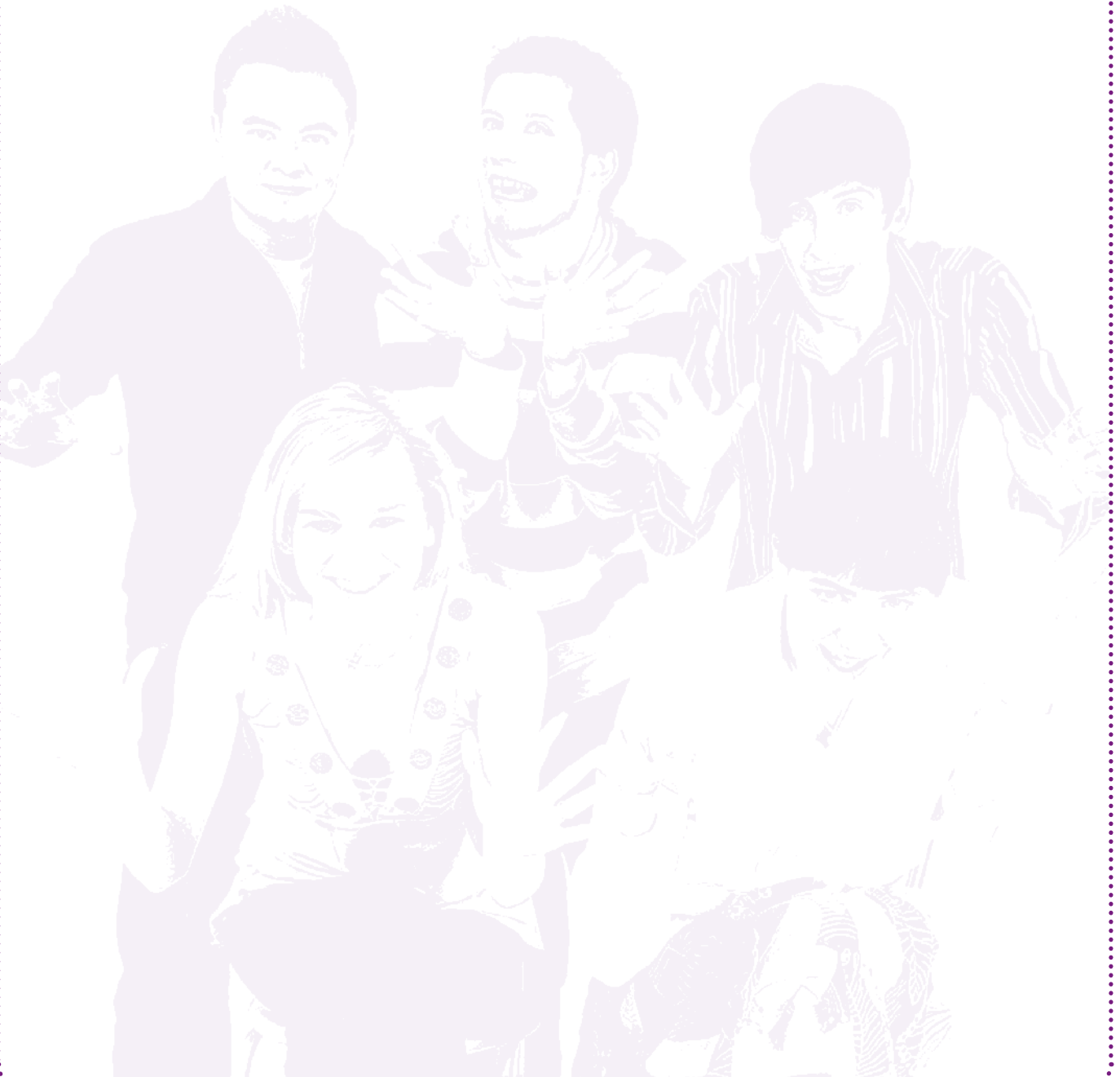
Studentenopdracht

Lees de volgende literatuur:

- Hoofdstuk 3 (paragraaf 3.2) en de matrix seksuele en relationele vorming uit *Standards for Sexuality Education in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*. WHO Regional Office for Europe and BZgA, 2010.

Beantwoord op basis van de literatuur de volgende vragen:

- › Beschrijf specifieke seksuele ontwikkelingskenmerken bij de leeftijdsfasen 12-15 en 16-18 jaar.
- › Welke aspecten van het thema vruchtbaarheid en voortplanting vind je belangrijk in de lessen seksuele en relationele vorming voor de leeftijdsgroep van 12-15 jaar en welke in de leeftijdsgroep van 15 jaar en ouder?
- › Welke aspecten van het thema vriendschap en relaties vind je belangrijk in de lessen seksuele en relationele vorming voor de leeftijdsgroep van 12-15 jaar en welke in de leeftijdsgroep van 15 jaar en ouder?

Studentenopdracht

Lees de volgende literatuur:

- Conclusie van *Seks onder je 25^e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. H. de Graaf, H. Kruijer, J. van Acker & S. Meijer, 2012.
- Hoofdstuk 2 uit *Leefstijlcampagne seksuele weerbaarheid. Voorbereidend literatuuronderzoek*. H. de Graaf, L. van Dijk & C. Wijsen, 2010.

Beantwoord op basis van de literatuur de volgende vragen:

- › Welke jongeren lopen de meeste seksuele risico's?
 - o risico op ongewenste zwangerschap
 - o risico op soa's
 - o risico op seksuele grensoverschrijding
 - o risico op seksuele problemen
- › Welke factoren spelen daarbij een rol (denk daarbij aan factoren op het gebied van kennis, attitudes en vaardigheden)?
- › Hoe kun je daarmee rekening houden in je lessen?

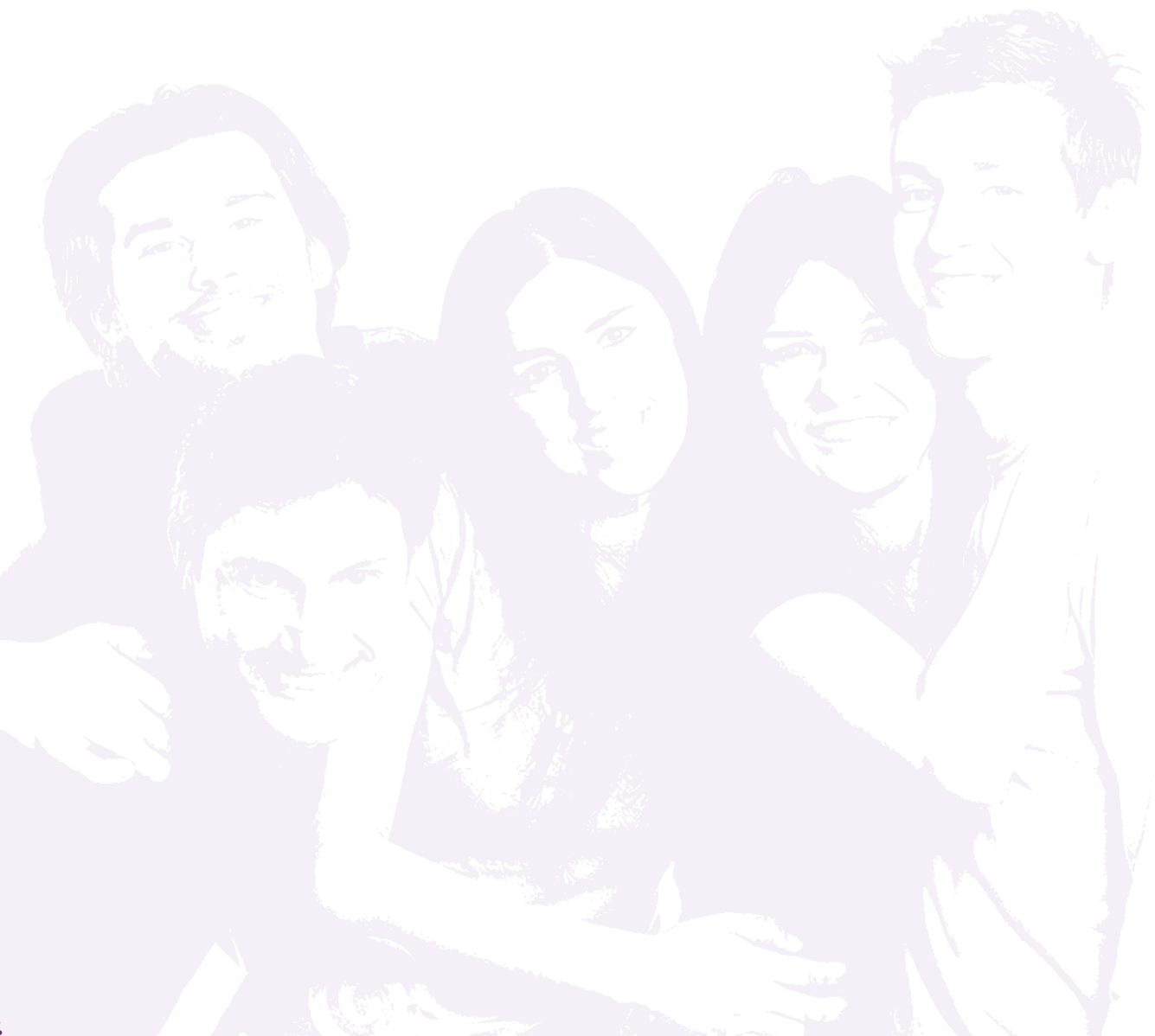
Studentenopdracht

Lees de volgende literatuur:

- Hoofdstuk 7 en hoofdstuk 8 uit *Seks onder je 25^e. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. H. de Graaf, H. Kruijer, J. van Acker & S. Meijer, 2012.

Beantwoord op basis van de gelezen literatuur de volgende vragen:

- › Over welke aspecten van seksualiteit en relaties praten jongeren met hun ouders?
- › Over welke aspecten van seksualiteit en relaties praten jongeren met hun vrienden?
- › Waarvoor wordt internet het meest gebruikt door jongeren als het gaat om seksualiteit?
- › Komen deze bevindingen overeen met wat je van te voren dacht?

Studentenopdracht

Onderstaande beweringen zijn gebaseerd op veel voorkomende vragen en misverstanden van jongeren over anti-conceptie, soa's en seksuele grensoverschrijding. Geef bij elke uitspraak aan of deze volgens jou waar of niet waar is.

	waar	Niet waar
1. Een meisje dat nog nooit heeft gemenstrueerd, kan niet zwanger worden als zij geslachtsgemeenschap heeft		
2. Meisjes kunnen zwanger worden als ze onbeschermd seks hebben tijdens hun menstruatie		
3. Als een jongen met zijn vinger of penis de vagina van een meisje binnen gaat, kan hij voelen of het meisje nog maagd is (dus niet eerder geslachtsgemeenschap heeft gehad)		
4. Als er meer dan 36 uur zit tussen het slikken van de ene en de volgende anticonceptiepil, kan een meisje zwanger worden als ze seks heeft zonder verdere bescherming		
5. Als het vrijen met condoom stroef verloopt, kun je massageolie gebruiken als glijmiddel		
6. De morning-afterpil is zonder recept te verkrijgen		
7. De anticonceptiepleister is een anticonceptiemiddel dat een meisje of vrouw na de geslachtsgemeenschap aanbrengt op haar arm		
8. De anticonceptie- of Nuva-ring wordt voor drie weken ingebracht in de vagina; daarna volgt een stopweek		
9. Het gebruik van twee condooms over elkaar is extra veilig		
10. Een soa wordt alleen overgedragen door sperma		
11. Als een meisje pijn heeft bij het plassen en er gekleurd slijm uit haar vagina komt, heeft ze zeker een soa		
12. Het hiv-virus kan worden overgedragen door tongzoenen, maar niet via beffen of pijpen		
13. Voor een soa-test kun je alleen terecht bij de huisarts		
14. Meisjes kunnen onvruchtbaar worden van chlamydia		
15. Als een meisje ongewenst zwanger wordt, is dat haar eigen schuld		
16. Als een jongen of een meisje ongevraagd geconfronteerd wordt met pornografische beelden, is er sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag		
17. Jongens zijn nooit het slachtoffer van seksuele grensoverschrijding		
18. Seksueel grensoverschrijdend gedrag is altijd bewust		

Studentenopdracht

Vorm een groepje en kies uit onderstaande lijst met werkvormen een werkvorm die jullie het meest geschikt vinden om het thema seksuele en relationele vorming in je klas te introduceren. Beargumenteer je keuze. Of bedenk zelf een werkvorm. Bereid de werkvorm voor zodat je deze plenair kunt presenteren.

Werkvormen

Als ik een jongen/meisje was

De leerlingen zijn verdeeld in een meisjes- en een jongensgroep. De meisjes maken de volgende zinnen af: 'Ik ben blij dat ik een meisje ben, want ...' en 'Als ik een jongen zou zijn, dan'. De jongens maken de volgende zinnen af: 'Ik ben blij dat ik een jongen ben, want ...' en 'Als ik een meisje zou zijn, dan ...'. De zinnen worden opgeschreven op blaadjes en daarna op een stapel gelegd. Vervolgens pakt elke leerling een blaadje van de stapel en leest dat voor. Tot slot krijgen de leerlingen de ruimte om te reageren op de verschillende antwoorden.

Waar denk je aan?

De leraar schrijft de woorden 'verliefd', 'verloofd' en 'getrouwd' op het bord en vraagt vervolgens aan de leerlingen waar ze aan denken bij deze woorden. Welke associaties hebben ze? Denk aan gedachten, gevoelens en gedrag. In de nabespreking kan worden ingegaan op overeenkomsten en verschillen in de antwoorden.

Filmpje Leraar24

Het inzetten van een spel om het thema te introduceren. Het filmpje 'Bespreken van seksualiteit in 4VWO' laat zien hoe de spellen *Girls' Choice* en *Boys R Us* worden ingezet in een 4 VWO-klas.

Link naar het filmpje www.leraar24.nl/video/1950

Associatiespel

Leerlingen kiezen een alledaags voorwerp en vertellen daarbij hun associatie tussen het voorwerp en het onderwerp seksualiteit en relaties. Zo kan een glas bijvoorbeeld staan voor een romantisch etentje met een geliefde.

Studentenopdracht

Vorm een groepje en ga met z'n allen na welke twee (of drie) situaties of vragen van de hieronder genoemde voorbeelden jullie als het meest lastig ervaren.

Werk vervolgens één van deze situaties of vragen uit aan de hand van de volgende vragen:

- › Wat maakt deze situatie lastig?
- › Hoe zou je op deze situatie reageren? Beschrijf wat je doet, zegt of vraagt en met welk doel.
- › Kun je een algemeen advies geven voor leraren als zij in een vergelijkbare situatie terecht komen?

Het is de bedoeling dat jullie als groepje uiteindelijk één reactie en één advies formuleren.

Voorbeelden van lastige situaties, weerstand en persoonlijke vragen

1. De meisjes vinden de lessen over versieren en daten erg leuk. Ze zijn geïnteresseerd, leergierig en bereid naar elkaar te luisteren. De jongens zijn weinig mededeelzaam en plaatsen nogal eens 'stoere' opmerkingen. Een afspraakje dat niet eindigt in minstens tongzoenen is volgens hen kinderachtig en mislukt. Bij de meisjes ontstaat hierdoor een groeiende irritatie. "Jullie zijn nog veel te jong om te versieren. Bovendien wil niemand wat met jullie!", roept één van hen vervolgens boos.
2. Een leraar wil beginnen over het thema relaties en seksualiteit. Jongens in de klas worden onrustig en baldadig. Ze zeggen dat ze alles al weten. Meisjes daartegen willen graag de les volgen. De jongens roepen dat de meiden hen maar alles moeten vragen. Ze leggen graag alles in detail uit. Of doen het voor ...
3. Een groep meiden is er van overtuigd dat ze niet zwanger kunnen worden als ze onbeschermd seks hebben tijdens hun menstruatie. De jongens reageren vol afkeer: "Mannen hebben toch geen seks met een ongestelde vrouw?"
4. Een leraar laat tijdens een les over wensen en grenzen een fragment zien waarin jongeren een feestje hebben in een jongerencentrum. In het fragment raken een jongen en een meisje met elkaar aan de praat, ze gaan steeds dichterbij elkaar staan en de jongen slaat op een gegeven moment een arm om het meisje heen. Het meisje lijkt dit prima te vinden. Dan raakt de jongen haar billen aan. Het meisje ontploft. Een aantal jongens in de klas reageert: "Logisch dat die jongen haar steeds meer aanraakte. Dat lokte ze toch uit. Heb je die jurk gezien. Dat was gewoon vragen om." De meisjes reageren verontwaardigd.
5. Een leraar probeert een klas (Praktijkonderwijs) uit te leggen dat het fijn kan zijn seks te hebben met iemand voor wie je iets bijzonders voelt, op wie je verliefd bent. Niemand kan zich daar iets bij voorstellen. Jongens en meiden zeggen: "Je doet het toch als je geil bent? Het is toch gewoon lekker?"
6. Aangekomen bij het thema zwangerschap, vertelt een lerares de klas dat zij het wil hebben over het verloop van de bevruchting. Een meisje van 13 jaar dat meestal erg timide is, vraagt: "Kunnen vrouwen zwanger worden als een man in hun kont klaarkomt?".
7. "U heeft ook vast wel eens onveilige seks gehad toen u net zo oud was als wij, of niet?", vragen leerlingen tijdens een les over veilig vrijen.
8. "Met hoeveel mannen/vrouwen bent u naar bed geweest?", is een vraag van een paar nieuwsgierige leerlingen.
9. Voordat je met de les begint zeggen enkele meiden geen les te willen hebben omdat het over seks gaat en dat mag niet van hun ouders.